

МЕСТНИТЕ ИНИЦИАТИВНИ ГРУПИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКАТА ИКОНОМИКА

Доц. д-р Марина Николова, СА „Д. А. Ценов” – Свищов

***Резюме:** Местните инициативни групи (МИГ) разработват специфични стратегии в които включват дейности, съобразно регионалните особености и нуждите на местното население. Те са свързани с подобряване на конкурентоспособността на агросектора, стимулиране включването на неземеделски дейности в селската икономика, подобряване условията на живот, развитие на горския фонд, повишаване на квалификация, намаляване на бедността, иновации, Натура 2000 и др. Взаимодействието между местната власт, неправителствените организации и бизнеса в действащия програмен период (2014-2020 г.) е все по-ярко изразено и са налице редица добри практики. Това дава възможност за съживяване на бизнеса и селската икономика, както и задоволяване на редица обществени потребности с цел съхраняване и популяризиране на местната идентичност.*

***Ключови думи:** МИГ, местно развитие, стратегии, селска икономика, предизвикателства.*

1. Развитие и значимост на подхода „Лидер”. Четвъртата приоритетна ос от Националния стратегически план за развитие на селските райони (2007-2013 г.) е подхода „Лидер”. Аббревиатурата означава „*връзки между дейностите за развитие на икономиката на селските райони*”, като общата цел е изграждане на местен капацитет и подобряване на местното управление. Ценността на Лидер е в приноса му за насърчаване на селските райони да търсят иновативни възможности за поддържане или създаване на конкурентоспособността им, за максимално използване на местните ресурси и преодоляване на предизвикателствата, пред които са изправени. Една от основните седем характеристики на подхода е стимулиране на публично-частно партньорство, чрез формирането на местните инициативни групи (МИГ)^{1, 2}. Критериите за избор на МИГ, изготвянето на стратегия за

¹ Вж. Николова, М., М. Линкова. Алтернативни източници на доходи в селските райони. Ръководство за дистанционно обучение. АИ „Ценов” Свищов, тема 11, 2014.

местно развитие (СМР) и основните насоки за подпомагане (прилагането на стратегиите в съответните територии; възможностите за междутериториално и транснационално сътрудничество; управлението на МИГ-овете, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия) намират израз в мерките – 41, 421, 431-1.

Резултатите от упоритата работа на заинтересованите страни по развитието на местния потенциал за съживяване на селската икономика са показани на таблица 1. Одобрените от управителния орган на Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) МИГ-ове, прилагащи подхода Лидер в България през периода 2007 – 2013 г. са общо 35 броя.

Таблица 1. Показатели за изпълнение на Лидер (2007-2013 г.)

Основни показатели	Стойности
Брой действащи МИГ	35
Обхванати общини	57
Обхванато население	801 688
Територия (кв. км)	25 800
Брой реализирани проекти	490
Обща стойност на проектите (евро)	16 003 000
Общ брой бенефициенти	453

Източник: по данни на УО на ПРСР

Анализът за групиране на МИГ, спрямо типологията на територията в която попадат (аграрни, планински и полупланински, близки до агломерационни територии) показва, че тези които обхващат предимно аграрни територии, са 9 броя. В състава на 8 от тях попада 1 община, а в състава на деветия попадат 2 общини. МИГ-ове, които обхващат предимно планински и полупланински територии са 16. В състава на 5 от тях попада 1 община, в състава на 7 от тях попадат 2 общини и в състава на останалите 4 попадат повече от две общини. МИГ, които обхващат територия в близост до агломерационни ареали са 10 на брой, като в 5 от тях попада 1 община, а в състава на останалите 5 попадат 2 общини³.

През новия програмен период 2014-2020 г. ролята на подхода Лидер е засилена като „Водено от общността местно развитие” (ВОМР). Това е новия инструмент за прилагане на политиките за мес-

² Вж. Николова, М. Подходът „Лидер” – начин за съживяване на селската икономика. Сборник научни доклади, Карлово, 2011, с. 54-61.

³ Доклад „Общ преглед и анализ на подкрепата за местно развитие, осъществена посредством стратегиите за местно развитие за периода 2007 – 2013 г.”, ТРГ- 9, ЗУ на Национална селска мрежа, София, 2015, с. 25-26.

тно развитие. Предвидените средства в ПРСР 2014-2020 г. за МИГ са на стойност 131,5 млн. евро, а общата стойност на предвиденото финансиране чрез други оперативни програми достига 343 млн. евро. Очакванията са, че в края на програмния период да бъдат финансирани около 60 МИГ-а, а населението попадащо в обхвата на мярка 19 и одобрените местни групи за действие (МГД) да наброява около 870 000 души в селските райони⁴.

Ако сравняваме двата програмни периода и се опитаем да обобщим специфичните моменти в текущия период (2014-2020 г.) може да очертаем следните отличителни *характеристики* при прилагането на Лидер/ВОМР:

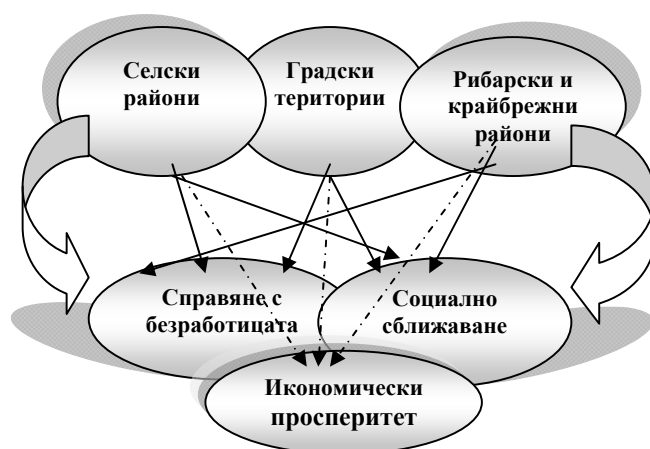
- ✓ *по-широкообхватен подход за териториално развитие* (местно развитие в селските райони, регионите и моретата);
- ✓ *по-гъвкав, усъвършенстван и отговорен модел – ВОМР/МГД;*
- ✓ *холистичена концепция за развитие на регионите от всякакъв тип – не само селските;*
- ✓ *въвежда принципа на субсидиарност⁵ на местно ниво;*
- ✓ *многофондово финансиране - т.е. възможност за използване на различните фондове по интегриран и по-ефективен начин;*
- ✓ *интегрирано териториално развитие;*
- ✓ *многофункционален инструмент за икономическо, териториално и социално сближаване на страните от ЕС;*
- ✓ *синергии още в етапа на изпълнението;*
- ✓ *инструмент за хармонично развитие на районите;*
- ✓ *по-широки възможности за местните бенефициенти;*
- ✓ *насърчаване на икономическо възстановяване, създаване на заетост с акцент върху специфичните потребности на отделните територии;*
- ✓ *инвестиции за подобряване качеството на живот и благосъстоянието на местната общност;*
- ✓ *иновации от местните общности в съответствие с местните условия и опит.*

Важно място при изпълнение на местните стратегии заема осигуряването на необходимия капацитет от човешки ресурси, защото основната добавена стойност на ВОМР е *широкото местно участие на общността* (частни и доброволнически участници) за изграждане

⁴ от презентация на Дирекция „Развитие на селските райони” МЗХ.

⁵ Общото значение на принципа на субсидиарност се изразява в предоставянето на известна независимост на йерархично подчинен орган по отношение на висшестоящ, по-специално орган на местно самоуправление по отношение на орган на централната власт.

на МГД^{6,7} с основна цел изготвяне и прилагане на *интегрирани стратегии* за развитие на местно равнище. Очакванията свързани с ВОМР са насочени към диверсификация на дейностите, насърчаване на икономическите и социалните иновации за развитие на местните общности, съобразно конкретните териториални специфики. На фигура 1 е онагледен обхвата на местното развитие в резултат на движещата сила – общността.

Фиг. 1. Обхват на местното развитие, водено от общността.

Най-важните предимства на усъвършенствания, многофондов подход се изразяват във: *възможността на общините да участват в повече от една МИГ; доказана ефективност на „Лидер” подхода – принципа „отдолу – нагоре”; интегриран териториален обхват; изпитан механизъм за съсредоточаване финансови ресурси с цел решаване на специфични местни проблеми.*

2. Състояние, възможности и предизвикателства пред МИГ

Еволюцията на „Лидер” до „ВОМР” в настоящия период е стъпка към разширяване на възможностите на местните общности за самостоятелно определяне на политиката за местно развитие. Успешното прилагане на иновативния подход зависи от много фактори, като

⁶ МГД обхващат население от 5 000 до 150 000 души, а по 1 интегрирана местна стратегия от фондовете на ЕС могат да бъдат усвоени средно от 2 милиона евро до 10 милиона евро през 7-годишния период.

⁷ Ръководство на генералните дирекции на ЕК - agri, empl, mare и regio относно ВОМР в рамките на европейските структурни и инвестиционни фондове, с. 6, 2013.

в основата му е възможността за координирано управление на процеса на прилагане между управителните органи на отделните оперативни и инвестиционни програми. По този начин Лидер е инструмент, който е възможно да се адаптира в зависимост от местния потенциал и да осигури високи резултати, чрез максимална ефективност на вложените средства.

Планираните дейности по Мярка 19 „ВОМР” се реализират посредством подмерките: 19.1. – „Помощ за подготвителни дейности”; 19.2. – „Прилагане на операции в рамките на стратегии за ВОМР”; 19.3. – „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на МГД”; 19.4. – „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за ВОМР”. Тази година до края на май, местните МИГ-ове имаха възможност да разработят и предложат местни стратегии за реализиране на подхода. По подмярка 19.1. са подадени документи от 66 съществуващи и потенциални МИГ-а, включващи 119 общини с население около 1.6 млн. души и обхващащи над 52 хил.км² от територията на България⁸. По подмярка 19.2. са приети общо 53 стратегии, обхващащи 99 общини с население 1 328 853 жители.

Най-често срещаните дейности, включени от работните групи в местните стратегии за развитие са свързани с: *повишаване на конкурентоспособността на селското стопанство, насърчаване на неземеделски дейности, подобряване на условията на живот и развитие на горския фонд, повишаване на професионалната квалификация, намаляване на бедността и стимулиране на социалните иновации, както и подобряване на природозащитното състояние на видове и местообитания в Натура 2000*. Важно е да се отбележи, че съживяването на местната икономика в областта на земеделието до голяма степен се определя от правилния избор на локализацията на бизнеса, тъй като това е от съществено значение за „устойчиво развитие на селските райони от една страна, и устойчивото развитие на агробизнеса, от друга”⁹.

Въпреки трудностите за приложение на подхода Лидер по старата ПРСР, в момента дори други държави са склонни да черпят от българския опит (например Турция в която са изградени само 2 МИГ-а, а предстои изграждането на 47 по заложеното в председателителната им програма). Най-ценният опит в прилагането на подхода и непрекъснатото му усъвършенстване, чрез ВОМР е *взаимодействието между местната власт, неправителствените организации, бизнеса и*

⁸ <http://agrozona.bg/wp-content/uploads/2014/09/xEconomic-growth>

⁹ Вж. Линкова, М. Параметри на локализационния избор за инвестиции в агрофирмите. АИ „Ценов” Свищов, 2012, с. 70.

не на последно място гражданското общество в името на местното развитие, с цел подобряване качеството на живот и благосъстоянието на местната общност. Именно това е безценният опит, който и други страни биха могли да приложат и други страни (например Македония, Грузия).

Програмният период 2014-2020 г. се отличава с много по-голяма инициативност на местните общности и това е обяснимо, тъй като реално са видими резултатите от успешните практики¹⁰ в редица местни проекти свързани със земеделски и неземеделски дейности, първична дентална помощ, ремонт на църкви, модерна техника за ефективен агробизнес, къщи за гости, занаятчийски услуги и много др. За 2015 г. в кампанията за от базата данни на НСМ¹¹ е видно, че 6 от номинираните добри практики (общо 31) са от СМР на МИГ. Публикувани са общо 65 добри практики в онлайн база данни¹².

Заключение

Местните инициативни групи или местните групи за действие осигуряват възможност за предприемачество и местно териториално развитие. Те са двигателите за съживяване на бизнеса и задоволяване на редица обществени потребности в точно определени локации.

Реализирането и управлението на многофондови стратегии дава възможност за по-голяма всеобхватност, за развитие на малък и среден бизнес с цел реализиране на по-голям брой инвестиционни намерения, свързани с развитие на местния потенциал, осигуряване на заетост и популяризиране на местната идентичност.

Предизвикателствата пред МИГ са свързани с възможността в края на периода до 2020 година да се покажат резултати в няколко основни направления: ефективно партньорство между местните власти, бизнеса и гражданите; изграден капацитет за управление на финансовите средства; постигане на устойчив икономически растеж в конкретни локации; социално сближаване и подобряване качеството на живот.

¹⁰ <http://www.nsm.bg/sbrani-dobri-praktiki>

¹¹ <http://www.nsm.bg/baza-danni-na-nsm>

¹² Електронен бюлетин на НСМ, 9/2015, с.2-3; http://www.nsm.bg/sites/default/files/9_2015_Bulletin_NSM.pdf

ЛИТЕРАТУРА

1. **Линкова**, М. Параметри на локализационния избор за инвестиции в агрофирмите. АИ „Ценов” Свищов, 2012, с. 70.
2. **Николова**, М., М. Линкова. Алтернативни източници на доходи в селските райони. Ръководство за дистанционно обучение. АИ „Ценов” Свищов, тема 11, 2014.
3. **Николова**, М. Подходът „Лидер” – начин за съживяване на селската икономика. Сборник научни доклади, Карлово, 2011, с. 54-61.
4. **Доклад** „Общ преглед и анализ на подкрепата за местно развитие, осъществена посредством СМР за периода 2007 – 2013 г.”, ТРГ- 9, ЗУ на НСМ, София, 2015, с. 25-26.
5. **Ръководство** на генералните дирекции на ЕК относно ВОМР в рамките на европейските структурни и инвестиционни фондове, с. 6, 2013.
6. <http://agrozona.bg/>
7. <http://www.nsm.bg/sbrani-dobri-praktiki>
8. http://www.nsm.bg/sites/default/files/9_2015_Bulletin_NSM.pdf